

Vállalati etika járványhelyzetben – felelős vállalatirányítási előírások az uniós jogalkotásban

A vállalatok társadalmi felelősségvállalása (*corporate social responsibility*, CSR) vagyis a felelős vállalatirányítás egy olyan vállalatirányítási mód, amelynek lényege, hogy a társaságok beépítik az etikai, emberi jog, társadalmi és környezeti szempontokat tevékenységükbe és partnereikkel való kapcsolatukba. A koncepció lényege alapvetően az önkéntesség, a cégek azon döntésén alapul ugyanis ez az irányítási módszer, hogy úgy ítélik meg: hosszú távon az etikus magatartás megtérül, és a nyereségorientált működés nem zárja ki a fenntarthatóságot, valamint azt, hogy értéket is teremtsenek. A jelenleg főként önkéntes szabálykövetésen alapuló rendszert az uniós intézmények még ebben az évben kötelező jogszabállyal akarják felváltani. Az európai uniós belső piac azonban nem minden szempontból jelent egységes piacot is. Ami az egyik tagállamban társadalmi elvárás, egy másikban lehet ismeretlen fogalom, ami egy nagyvállalat számára napi rutin, az egy kisvállalkozás számára súlyos teher, ami az egyik régióban versenyelőny, az máshol piaci hátrányt jelent.

Felelős vállalatirányítás az unióban

A CSR közzétételének javaslata először 2001-ben merült fel uniós szinten, egy Zöld Könyv¹ formájában, amelyet egy Közlemény² követett egy esztendővel később. Ez a Közlemény a CSR-alapelveket számos szakpolitikai területre kiterjesztette, úgymint foglalkoztatási és szociális ügyek, környezetvédelem, fogyasztók tájékoztatása, közbeszerzések, külkapcsolatok és végül, de nem utolsósorban a közigazgatás, mivel az uniós intézmények a Közlemény szerint szintén a CSR-alapelvek mellett kötelezték el magukat.

¹ European Union: *Green Paper on Corporate Social Responsibility* 2001.

² Európai Bizottság: *Communication from the Commission Concerning Corporate Social Responsibility: A Business Contribution to Sustainable Development*. COM/2002/0347 végleges.

Miután a Bizottság a vállalati társadalmi felelősségvállalásra vonatkozó stratégiáját 2011-ben megújította,³ láthatóvá vált az az uniós törekvés, hogy a kis- és középvállalatok szintén a CSR címzettjeivé váljanak. Ezenfelül a Bizottság az unión kívüli vállalatok irányába is látványos lépéseket tett: az Európai Bizottság és az EKSZ együttműködésének eredményeként született, az üzleti tevékenységek és az emberi jogi előírások összefüggéseit vizsgáló munkadokumentumot⁴ 2019-ben tették közzé.

A nem pénzügyi jelentéstételi kötelezettség⁵ keretében CSR-riportokat gyakorlatilag minden valamirevaló nagy európai cég rendszeresen kiad már. A KPMG felmérése szerint 2017-ben a világ vezető vállalatainak 78%-a szerepeltette éves jelentésében a vállalati társadalmi felelősségvállalást, amint az az Európai Bizottság 2019-ben megjelentetett „Fenntartható Európa 2030-ra” című vitaanyagában⁶ is szerepel.

Bár a 2000-es évek elején nem övezte általános lelkesedés a felelős vállalatirányítást, s különösen az akkoriban csatlakozott új tagállamok gazdasági környezetétől volt ez még idegen, az etikus vállalatok iránti igény egyre nőtt az elmúlt években. A hivatalos ENSZ-, ISO- és OECD-irányelvek és minősítések mellett rengetegfajta önjelölt etikai megjelölés, módszertan, tanúsítvány és díj igyekezett rárepülni erre az új igényre. A globális nagyvállalatok pedig elsősorban előre menekülni igyekeztek, és a fogyasztók számára igazolni azt, hogy rendkívül felelősen, etikusan, fenntarthatóan és zölden működnek, mint például a Philip Morris, fenntarthatósági jelentése⁷ szerint ugyanis a dohánycég tavaly is mindent megtett „egy dohányzásmentes jövőért”.

³ Európai Bizottság: *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a régiók Bizottságának. A vállalati társadalmi felelősségvállalásra vonatkozó megújult uniós stratégia (2011–2014)* COM/2011/0681 végleges.

⁴ European Commission: *Commission Staff Working Document – Corporate Social Responsibility, Responsible Business Conduct, and Business and Human Rights: Overview of Progress* (2019. március 20.).

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/95/EU irányelve (2014. október 22.) a 2013/34/EU irányelvnek a nem pénzügyi és a sokszínűséggel kapcsolatos információknak bizonyos nagyvállalkozások és vállalatcsoportok általi közzététele tekintetében történő módosításáról (EGT-vonatkozású szöveg).

⁶ Európai Bizottság: *Vitaanyag. Fenntartható Európa 2030-ra.* COM(2019) 22 végleges (2019. január 30.).

⁷ Philip Morris International: *Reporting on Sustainability* (2019).

Az etikus vállalkozás új szintje az Európai Parlamentben

Az Európai Parlamentben kialakult politikai viszonyok jelenleg kedveznek annak a tendenciának, hogy a felelős vállalatirányítás és a kapcsolódó alapelvek az önkéntes alkalmazás helyett minél szélesebb körben kötelezővé váljanak az uniós gazdasági társaságok számára, illetve kis- és középvállalatokra is kiterjedjenek. A zöldpolitikai célok által motivált, de kimondhatjuk, hogy össz-párti szinten támogatott EP-jelentésekben kifejezetten markáns álláspontokat foglalnak el a jelentéstevők, három irányból is körüljárják a kérdést: rövid időn belül jelentés született a fenntartható vállalatirányításról⁸ a liberális Pascal Durand, a vállalati átvilágításról és elszámoltathatóságról⁹ a szocialista Lara Wolters és a vállalkozások környezetvédelmi felelősségéről¹⁰ a néppárti Antonius Manders tollából.

A Durand-jelentés az Európai Bizottság által 2021-ben felülvizsgálni tervezett, nem pénzügyi információk közzétételéről szóló irányelv¹¹ hatályát kívánja kiterjeszteni a kis- és középvállalatokra, amennyiben azok tevékenysége valamely szinten kapcsolódik a természetes környezethez, a kereskedelemhez vagy a pénzügyi szektorhoz. Wolters kis- és középvállalatokra is kiterjedő javaslata szerint a cégeknek saját tevékenységük vonatkozásában és üzleti partnereikre nézve is ellenőrizniük kellene az emberi jogi egyezmények betartását, a környezetvédelmi előírások teljesülését és a jó vállalatirányítás normáinak betartását unión belül és azon túl is. Manders hasonlóképpen kiterjeszténé a környezeti felelősségről szóló irányelv célját minden, az EU-ban működő vállalkozásra függetlenül attól, hogy azokat hol alapították, vagy hol van a székhelyük, továbbá közigazgatási intézkedéseket, pénzügyi szankciókat és bizonyos esetekben büntetőeljárást is kilátásba helyezne a környezetvédelmi előírások megsértése esetén.

⁸ European Parliament: *Report on Sustainable Corporate Governance [2020/2137(INI)]* (2020. december 2.).

⁹ European Parliament: *Draft Report with Recommendations to the Commission on Corporate Due Diligence and Corporate Accountability [2020/2129(INL)]* (2019. szeptember 11.).

¹⁰ Európai Parlament: *Véleménytervezet a vállalkozások környezeti károkért viselt felelősségéről [2020/2027(INI)]* (2020. november 30.).

¹¹ Lásd: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en

Miben bíznak a befektetők járvány idején?

Jogos a kérdés, hogy megalapozottak-e ezek az európai parlamenti kezdeményezések a Covid-járvány idején. Ami a Covid-járvány gazdasági hatásait illeti, a globális piacra tekintve érdekes tendencia figyelhető meg az Amundi, Európa legnagyobb vagyonkezelőjének 2020 novemberében publikált elemzése szerint. Az Egyesült Államokban a Covid első évében, 2020-ban a befektetők a pénzügyi kockázat elkerülése érdekében egyre inkább kerültek a külföldi kötvényeket és a pénzügyileg stabil amerikai cégekhez fordultak. A stabilitás meghatározása során a befektetők az elemzés szerint a társadalmilag felelős működés indikátoraihoz fordultak, tehát kifejezetten relevánssá váltak a CSR-stratégiák és a környezeti, társadalmi, valamint vállalatirányítási (*environmental, social and governance*, tehát ESG) alapelvek. Ezeknek az alapelveknek és ezeken belül is különösen az S faktornak, tehát a társadalmi felelősség feltételeinek való megfelelés ugyanis bizalomerősítő tényezővé vált a befektetők számára a kialakult válsághelyzetben. Európai szintén ilyen tendencia nem volt megfigyelhető.

Úgy tűnik tehát, hogy a szigorodó CSR-környezet és az európai parlamenti kezdeményezések az európai uniós vállalatok egy része számára kifejezetten előnyösek lehetnek. Azon cégek számára jelent ez az új törekvés versenyelőnyt elsősorban, amelyek valamilyen módon – elsősorban geopolitikai helyzetükből adódóan – az Egyesült Államok piacától, és az ott tapasztalható befektetői magatartástól függenek. Azokban a tagállamokban, ahol az amerikai piac releváns, vagy létezik is már nemzeti jogszabály, vagy folyamatban van nemzeti jogalkotás, amely a felelős vállalatirányítás követelményeit rögzíti, illetve a vállalati elszámoltathatóságot erősíti. Ezek az uniós tagországok elsősorban Franciaország, Németország, Luxemburg, Hollandia, Svédország, Finnország és Dánia.

Egységes piac-e a belső piac vállalati szempontból?

Azt gondolhatnánk, hogy a fenti tagállamok mindegyike támogatja, hogy uniós szinten is létrejöjjön egy kötelező jogi keret a felelős vállalatirányítás előírásairól, ezzel szemben azonban a gyakorlat azt mutatja, hogy míg Franciaország, Németország és Luxemburg kifejezetten törekszik rá, hogy az Európai Parlament javaslatait európai bizottsági jogalkotási kezdeményezés kövesse, a skandináv országok vonatkozásában már nem ennyire egyértelmű a helyzet.

A háttérben elsősorban egy, a társadalmi elvárásoktól és a felelős vállalati környezet állami támogatásától egyaránt függő jelenség áll. A Franciaországban, Németországban és Luxemburgban működő vállalatok esetén komoly adminisztrációs és anyagi terhet jelent a CSR, elszámoltathatósági és fenntarthatósági feltételeknek való megfelelés, így ők úgy tekintenek azokra a tagállamokra, ahol e kötelezettségek nem állnak fenn, mint akik potenciálisan versenyelőnyre tehetnek szert az európai piacon, a könnyebb működésből adódóan. A skandináv országokban, különösen Svédországban a kormány ezzel szemben számos állami támogatást¹² kapcsol a felelős és fenntartható vállalatirányítás elveinek való megfeleléshez, az adminisztrációs terhek kompenzálására pedig digitális akcióterv áll a vállalatok rendelkezésére. Ezek a vállalatok tehát sokkal inkább úgy tekintenek a CSR-ra, mint ami számukra biztosít versenyelőnyt és előjogokat, így cseppet sem érdekeltek abban, hogy más uniós tagállam vállalkozásai is hasonlóképpen működjenek. Ezenfelül pedig a felelős vállalatirányítás összetevőinek teljesítése hagyományosan társadalmi elvárás¹³ a gazdasági élet szereplőivel szemben.

Magyarországon és Kelet-Közép-Európában egészen más a helyzet, különösen, ami a kis- és középvállalati szektort illeti. Társadalmi szinten jelenleg nem jelent hozzáadott értéket egy vállalat megítélése szempontjából, ha az etikai értelemben felelősen működik, bár elsősorban a fiatalok érdeklődésére tekintettel Kelet-Közép-Európában is egyre több az *impact fund*, vagyis a társadalmi hasznot kereső befektetési alap. A társadalmi értékteremtést is jelentő üzleti befektetés azonban jelenleg csak réteigényeket szolgál ki. A magyar gazdaság versenyképességének egyik meghatározó tényezője az adminisztratív költségek mértéke, a magyar piacot elemző hatásvizsgálatok¹⁴ szerint bármely új adminisztratív teher előírása a magyar gazdasági szereplők számára versenyhátrányt jelent. A magyar gazdaságban minden megtermelt száz forintból tízet adminisztrációra fordítanak, tehát a bürokratikus költségek a magyar GDP 10%-ára rúgnak, míg Európában ez az arány csupán átlagosan 3%, ebből adódóan a jelenlegi járványhelyzet által kiváltott válsághelyzetben a vállalatok az adminisztratív terhek könnyítését célzó intézkedéseket várnak az uniós intézményektől.

¹² Regeringskanliet: *Sustainable Business – A Platform for Swedish Action* (é. n.).

¹³ Birgit Riess – Carolin Welzel: *Government as Partner? CSR Policy in Europe*. Gütersloh, Bertelsmann, 2006.

¹⁴ Iváncsics Vera – Nagy-Szilitsán Eszter – Veress Gábor: *A vállalkozói adminisztratív költségekre gyakorolt hatások vizsgálata*. 2011.

Február 8-án zárult a fenntartható vállalatirányításról szóló nyilvános konzultáció,¹⁵ amelyet az Európai Bizottság tavaly októberben kezdeményezett. A konzultációt 2021 második negyedévében egy új irányelvre vonatkozó jogalkotási javaslat követi, amelynek célja egy a társasági jogra és a vállalatirányításra vonatkozó uniós szabályozási keret kialakítása és annak előírása a vállalatok számára, hogy a társadalmi, emberi jogi, éghajlatváltozási és környezetvédelmi kérdésekben tevékenységeiket és értékláncaikat fenntarthatóbbá tegyék.

Bár a nyilvános konzultáció eredményei nem ismertek még, a jogalkotási javaslat ütemtervéhez fűzött véleménynyilvánítások¹⁶ már elérhetők. Jellemző, hogy a 114 benyújtott vélemény közül egyetlen álláspont sincs, amely Kelet-Közép-Európából érkezett volna. Az előzetes egyeztetések alapján a régióban működő vállalatok azért nem foglalnak állást a kérdésben, mert voltaképpen fogalmuk sincs arról, hogy mi ez a kezdeményezés és miként érintené őket. Kérdés, hogy társadalmi elvárások és tapasztalatok hiányában miként reagálnak a magyar vállalatok – és különösen a kkv-k – arra, hogy az Európai Unió egy világjárvány közepén akar olyan új kötelező irányt szabni az uniós gazdaságpolitika számára, amelyet önként soha nem követnének.

2021. február 23.

Felhasznált irodalom

Az Európai Parlament és a Tanács 2014/95/EU irányelve (2014. október 22.) a 2013/34/EU irányelvnek a nem pénzügyi és a sokszínűséggel kapcsolatos információknak bizonyos nagyvállalkozások és vállalatcsoportok általi közzététele tekintetében történő módosításáról (EGT-vonatkozású szöveg). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0095>

Európai Bizottság: *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a régiók Bizottságának. A vállalati társadalmi felelősségvállalásra vonatkozó megújult uniós stratégia (2011–2014)* COM(2011) 0681 végleges Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52011DC0681&from=EN>

¹⁵ Európai Bizottság, Fenntartható vállalatirányítás. A konzultáció ismertetése. Lásd: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12548-Sustainable-corporate-governance/public-consultation_hu

¹⁶ Lásd: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12548-Sustainable-corporate-governance/public-consultation_hu

- Európai Bizottság: *Communication from the Commission Concerning Corporate Social Responsibility: A Business Contribution to Sustainable Development* COM(2002) 0347 végleges. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A52002DC0347>
- Európai Bizottság: *Vitaanyag. Fenntartható Európa 2030-ra*. COM(2019) 22 végleges (2019. január 30.). Online: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:21b348d0-261f-11e9-8d04-01aa75ed71a1.0012.02/DOC_1&format=PDF
- European Commission: *Commission Staff Working Document – Corporate Social Responsibility, Responsible Business Conduct, and Business and Human Rights: Overview of Progress* (2019. március 20.). Online: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/34482>
- Európai Parlament: *Véleménytervezet a vállalkozások környezeti károkért viselt felelősségéről [2020/2027(INI)]* (2020. november 30.). Online: www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/JURI/PR/2021/01-27/1219489HU.pdf
- European Parliament: *Draft Report with Recommendations to the Commission on Corporate Due Diligence and Corporate Accountability [2020/2129(INL)]* (2019. szeptember 11.). Online: www.europarl.europa.eu/doceo/document/JURI-PR-657191_EN.pdf
- European Parliament: *Report on Sustainable Corporate Governance [2020/2137(INI)]* (2020. december 2.). Online: www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0240_EN.html
- European Union: *Green Paper on Corporate Social Responsibility* (2001). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:n26039&from=HU>
- Ivánics Vera – Nagy-Szilitsán Eszter – Veress Gábor: *A vállalkozói adminisztratív költségekre gyakorolt hatások vizsgálata*. 2011. Online: <https://hatazvizsgalat.kormany.hu/download/0/48/20000/vallatcs.pdf>
- Philip Morris International: *Reporting on Sustainability* (2019). Online: www.pmi.com/integrated-report-2019
- Regeringskanliet: *Sustainable Business – A Platform for Swedish Action* (é. n.). Online: www.government.se/49b750/contentassets/539615aa3b334f3cbdb80a2b56a22cb/sustainable-business—a-platform-for-swedish-action
- Riess, Birgit – Carolin Welzel: *Government as Partner? CSR Policy in Europe*. Gütersloh, Bertelsmann, 2006. Online: www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/GP_Government_as_partner.pdf